

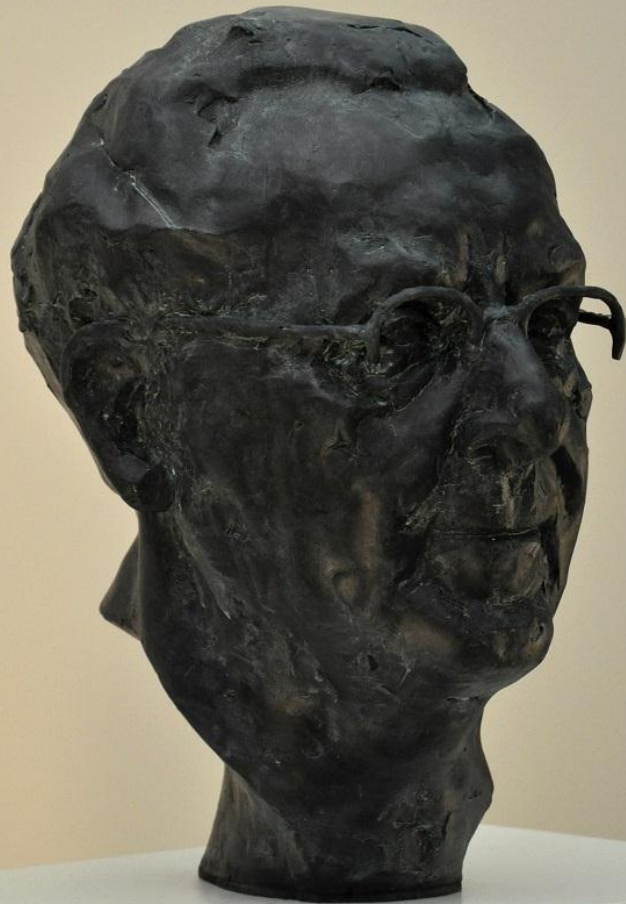
KERK IN DE HUIDIGE SAMENLEVING

LEZING PROF. DR. PETER NISSEN

zaterdag 8 november 2014

Terug naar de idealen van het begin

1965 eigen vieringen voor jongeren uit Venlo en Blerick rond kapelaan Leo Brueren: ontstaan van de Jongerenkerk Venlo

Paste in open, toekomstgerichte en vreugdevolle stemming van die jaren: Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965)

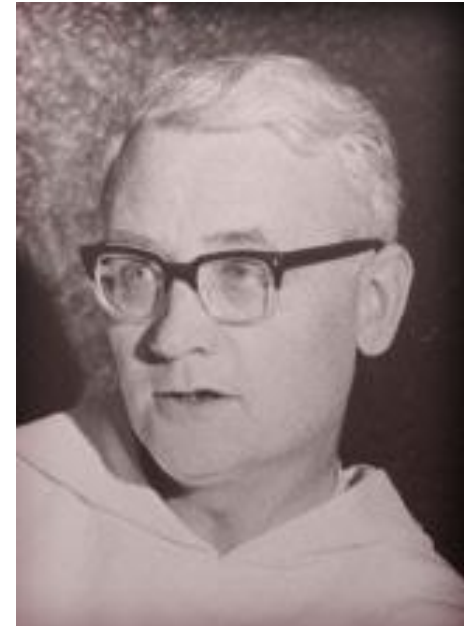
De geest van het concilie

- Streven van Johannes XXIII en Vaticanum II: aggiornamento
- Concilie zonder dogmatische verklaringen en al zeker zonder veroordelingen
- Herbronning in Bijbel en liturgie
- Herbezinning op wat kerk is
- Toewending naar de wereld: Pastorale constitutie Gaudium et Spes

Vijf accentverschuivingen

volgens Edward Schillebeeckx

- Decentralisering van de kerk naar boven: naar Christus
- Decentralisering van de kerk in de breedte: collegiaal bestuur
- Decentralisering van de kerk naar de gelovigen: Gods volk onderweg
- Decentralisering van de kerk naar de andere kerken: oecumene
- Decentralisering van de kerk naar de wereld: dienstbaarheid

En in Limburg?

- Vernieuwingsgezinde beleid van bisschop Piet Moors (1959-1970)
- Vooruitziende blik van adviseur prof. Piet van den Baar: tijd van vanzelfsprekende 'katholieke Limburg' is voorbij
- Elan van vernieuwing
 - plannen voor herstructurering van de zielzorg
 - vernieuwing opleiding voor het pastorale ambt: HTTP
 - in parochies liturgie-, bijbel- en gespreksgroepen
 - vieringen gericht op jongeren, vaak rond jongerenkoor

- Tegelijk nog nieuwe kerkbouw en nieuwe parochies in nieuwbouwwijken

Blerick, Antonius van Padua (1962)

Swalmen, Woord Gods (1966)

Reactie, restauratie en polarisatie

- 1972 benoeming bisschop Jo Gijsen: verhoudingen kwamen op scherp te staan
- Beleid van restauratie van 'katholieke Limburg'
- Terug naar klerikale en hiërarchische kerk
- Terugdringen van vernieuwende projecten op gebied van oecumene, missie en ontwikkeling (BIS), catechese, ambtsopleiding, liturgie, homoseksualiteit en vrouwenemancipatie

Een halve eeuw verder

- Kerk in Limburg is, zoals in rest van Nederland:
 1. gekrompen: afname van kerklidmaatschap (minder dan 70% bevolking), maar vooral van kerkbezoek (minder dan 8% van de kerkleden)
 2. gemarginaliseerd: weg uit centrum van de samenleving
 3. behoudender geworden dan halve eeuw geleden

Krimp/leegloop van de kerken

- Gegevens voor Nederland: SCP, God in Nederland, CBS etc.
- Enkele uitzonderingen
- Terugloop in participatie bij voormalige volkskerken (vooral sterk bij RK)

Maatschappelijke marginalisering

- Afname maatschappelijke betekenis van kerkelijke of kerkgerelateerde instituties
- Afname van vertrouwdheid met het 'grote verhaal'

Kerk behoudender

- Gevolg van restauratiebeleid van bovenaf: kromstaf als wapen
- Maar niet alleen: ook algemene tendens in kerken nu:
Jongeren in kerk zijn behoudender dan ouderen
- Mogelijke verklaringen: behoefte aan zekerheid, reactieve identificatie ('hakken in het zand'), invloed bewegingen

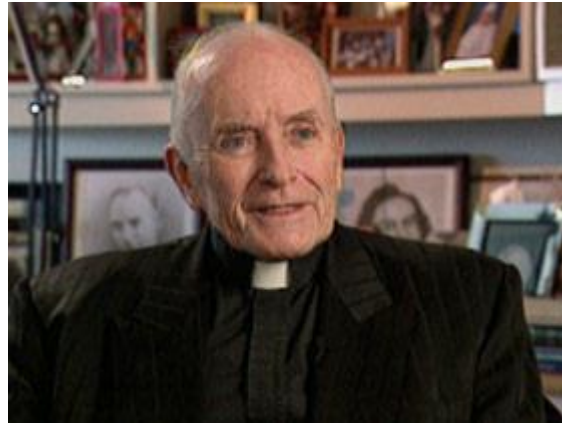
Is de kerk nu in crisis?

- Vertoog over crisis in de kerk / in het geloof vaak polemisch
- Crisisretoriek zette restauratie van katholieke kerk in Nederland in gang
- Al 1970 boekje: De priester en de crisis in de kerk, van de hand van...

Crisis in de kerk?

- **Andrew Greeley, *Crisis in the Church. A Study of Religion in America* (1979)**

- Dilemma: enorme behoefte aan zingeving en gemeenschap; kerken hebben dat te bieden, en toch...?

Greeley op zoek naar 'the unchurched'

- 'The "unchurched" are out there, and we must go get them!'
- Greeley zag (1979 en USA!) vijf categorieën:
 1. alienation: wel kerklid, maar lage participatie
 2. unchurchedness: geen religieuze affiliatie of niet meer dan één keer per jaar naar kerk
 3. dissatisfaction: wel religieuze affiliatie, maar ontevreden over kerk/parochie/gemeente
 4. disidentification: bewust de denominatie verlaten
 5. communalism/voluntarism: wel erbij blijven, maar het gezag van het onderricht van de kerk afwijzen

Belangrijkste lessen van Greeley

1. De 'unchurched' zitten beslist niet massaal op evangelisatie te wachten.
2. Verbroken relatie met de kerk heeft heel vaak (bij die generatie: 1979!) met slechte persoonlijke ervaringen te maken.
3. Kerken kunnen daar in veel gevallen wel zelf iets aan doen (Greeley noemt 'the leadership issue' en 'the sexuality issue'), maar of dat helpt?

Aspecten van een 'crisis'

1. Plausibiliteitscrisis: geen 'dragende omgeving' meer voor geloven
2. Overdrachtscrisis: traditiebreuk, hoe het verhaal nog door te geven (probleem in gezinnen, scholen, kerken)
3. Geloofwaardigheidscrisis: wantrouwen jegens instituties ('bindingsangst'), en speciaal tegen de kerk (impact van misbruikaffaires)

4. Gemeenschapscrisis: individualisering, consumptisme, virtualisering van contacten

5. Vrijzinnigheidscrisis: hebben vrijzinnigen wel de toekomst (Meerten ter Borg)?; zie recente SCP-rapport over toenemende orthodoxe c.q. evangelicale tendens onder jongeren in kerken

Maar is er niet 'geloof' genoeg?

Twee voorbeelden uit Nederlands onderzoek:

1. Bidden: bijna 70 procent van de Nederlanders bidt, ook jongeren
2. Wonderen: aanvaarden van het wonderlijke van wat je overkomt (neemt toe onder kerkelijke en niet-kerkelijke Nederlanders)

Intermezzo: wat is kerk?

- Kerk is geen doel in zichzelf, maar slechts instrument (zegt ook Vaticanum II)
- Jezus spreekt bijna nooit over de kerk (2x?), maar wel honderd keer over het 'koninkrijk van God'
- Kerk moet in dienst staan van dit koninkrijk, een wereld 'waar brood en liefde is, genoeg voor iedereen' (Oosterhuis)

Vertel- vier- en doegemeenschap

- Vier grondkenmerken van de kerk
 1. koinonia: gemeenschap
 2. kerygma: waar de boodschap wordt doorgegeven
 3. liturgia: en in tekens wordt gevierd
 4. diakonia: dat wij willen meewerken aan een wereld die steeds meer op het koninkrijk van God gaat lijken

Kans 1

Fenomeen van 'eigentijds idealisme'

Onderzoek Gabriel van den Brink: Lage Landen en het Hogere (sedimentatie)

Er bestaan nog idealen, vormen van altruïsme

Er is nog veel wat mensen 'heilig' is (boek Jeroense en Overduin)

De Lage Landen en het hogere

De betekenis van geestelijke beginselen in het moderne bestaan

Gabriël van den Brink (red.)

AMSTERDAM UNIVERSITY PRESS

Kans 2

Zoektocht naar zingeving/spiritualiteit/betekenis buiten de kerken

Retoriek van de spiritualiteit ('ik ben niet religieus, maar wel spiritueel') – Meredith McGuire

Grondlijnen: zoeken naar heelheid, groei, ervaring

Zinvraag komt nu vaak bij maatschappelijk werk terecht ('trage vragen' van Kunneman)

Kans 3

Er bestaat veel 'impliciet', 'situationeel' geloof

Heeft fluïde karakter, sluimert vaak, maar komt boven bij contingentie-ervaringen (o.a. overlijden van dierbaren; zinloos geweld; vliegcramp)

Kans 4

Er is behoefte aan authenticiteit

‘Quest for authenticity’: wie ben ik ‘ten diepste’

Iets is niet authentiek omdat er een autoriteit achter staat (kerk, traditie enz.), maar omdat ik het ervaren heb, omdat het doorleefd is

Kans 5

Er is, na het wegvallen van de grote instituties (kerk, vakbond, partij...), behoefte aan nieuwe verbanden

Opkomst en bloei van informele netwerken en verbanden: buurt- en straatfeesten, leesclubs, wandelclubs etc.

Er wordt behoefte gevoeld aan een 'nieuw wij'

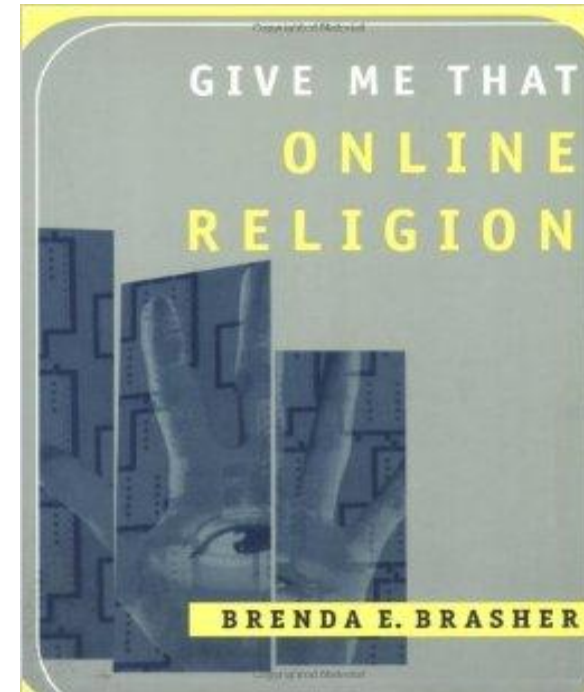

Kans 6

Internet (www. Cyberspace) opent perspectief op nieuwe vormgeving van religie en spiritualiteit

Brenda Brasher, *Give me that online religion* (2004): impact van internet op religie is vergelijkbaar met uitvinding van boekdrukkunst (Reformatie!)

- Onbegrensde mogelijkheden van informatie en communicatie
- Gemeenschappen (communities) niet meer beperkt door tijd (perpetual now) en plaats (global)

Ook kansen voor de Jongerenkerk/'t Groenewold in Venlo?

- Drieslag Zien-Oordelen-Handelen (Jozef Cardijn), dus:
 1. Goed om je heen kijken, analyseren wat er gebeurt
 2. Evalueren: wat betekent het, leidt het tot iets goeds
 3. Keuzes maken: wat gaan we doen
- Moet een zaak van gemeenschappelijk beraad zijn: eigentijdse vorm van 'onderscheiding van geesten'
- Steeds gericht op 'waar het om gaat' (= koninkrijk van God)

Kerk in een levende stroom

Een basisgemeenschap als de Jongerenkerk Venlo kan een middel zijn om mensen te inspireren, te bemoedigen en uit te dagen op de weg naar de toekomst

Als onderdeel van de kerk, niet als gevestigd en statisch instituut, maar als levende stroom: 'liquid church': flexibel, dynamisch, veranderlijk, geen doen in zichzelf

Bestaat daar waar mensen relaties met elkaar aangaan rond zingeving en barmhartigheid (in communicatie, viering, verdieping en actie), en dat is wat er gebeurt in de Jongerenkerk en 't Groenewold!

Een tegeltjeswijsheid om af te sluiten

